

A TERRORIZMUS ELLENI HÁBORÚ

Rezümé:

A 2001. szeptember 11-én végrehajtott támadás után George Bush, az USA elnöke meghirdette a terrorizmus elleni háborút, amihez csatlakoztak a NATO-tagállamok is. A terroristákat befogadó országként Afganisztánt jelölték meg. Irak ellen 2003 márciusában indult meg az USA és a brit katonai erők támadása. Az indok az volt, hogy Szaddam Husszein tömegpusztító fegyverekkel rendelkezik. A szerző négy jól ismert nyugati íróra alapozva kijelenti, hogy sem Afganisztánban, sem Irakban nem a terroristák ellen kezdődött a háború, hanem a hatalmas olajtartalékokért és az olaj világgpiaci árának folyamatos emeléséért. A katonai műveletek fokozatosan felkelők elleni harcba, gerilla hadviselésbe fejlődtek át. A gerilla-hadviselés már harci módszereket és eszközöket igényel, mint a reguláris erőkkel vívott háború.

Kulcsszavak:

Terrorizmus elleni háború; felkelők; felkelők elleni harc; gerilla-hadviselés.

Kőszegvári, Tibor

WAR ON TERRORISM

Abstract:

After the 11 september 2001 attack, the US president G. Bush declared war on terrorism, which was accepted by the NATO-countries. The host-state of the terrorists was declared as Afganistan. The Iraq war started in March 2003 sith the US and british military forces. The main reason of operations was that Saddam Hussein owns weapons of mass destruction. The author of the essay based his oppinions to four wellknown western writers that the war in Afganistan and in Iraq started not against the terrorists, but for the huge oil-reserves and for the raising of the oil-prices all ower the world. The military forces increasingly being drawn into fightings against the insurgents, in the form of guerilla warfare. The guerilla warfare demands other battle methods and equipments, than the war with regular military forces.

Key words:

War on terrorism; insurgents; counterinsurgency; guerilla varfare

A 2001. szeptember 11-én, a New York-i World Trade Center ikertornyai és a Pentagon elleni támadást követő napon George W. Bush, az Egyesült Államok elnöke meghirdette a „terrorizmus elleni háborút”, amelynek fő célja az al-Kaida Afganisztánban települt vezetőinek és követőinek rövid idő alatti megsemmisítése, továbbá az al-Kaidát támogató államok, szervezetek és személyek megbüntetése. Az USA elnökének felhívásához csatlakozott a NATO Észak-atlanti Tanácsa, valamint számos nem NATO-tagállam kormánya is.

Az USA elnöke és a NATO Tanács döntései alapján minden politikai, gazdasági és katonai erőt fel kellett használni a „terrorizmus elleni háborúban”, amelyben – főleg a kezdeti időszakban – a katonai erőé volt a főszerep.

A világ közvéleményét – benne a katonákat és a hadtudomány problémáival foglalkozó kutatókat – több, mint tíz éve foglalkoztatja a „terrorizmus elleni háború”, amelynek fő hadszíntere Afganisztán és Irak. A közvélemény és a kutatók szeretnének választ kapni arra, hogy az USA elnöke által már 2003. május 1-jén meghirdetett „győzelem” után miért folyik még napjainkban is sok áldozattal járó küzdelem Afganisztánban és Irakban.

Nekünk, magyar hadtudományi kutatóknak és az európai-, valamint a szélesebb globális biztonsággal foglalkozó szakembereknek nincs lehetőségünk olyan reális, a valós tényeket tükröző információkhoz jutni, mint a gazdag európai és amerikai média-szerveknek és a nekik dolgozó, számtalan forrással rendelkező munkatársaiknak. A tanulmányban a szerző, saját véleményét is kifejtve, elsősorban az amerikai és brit forrásokra támaszkodik.

A háború katona (szakmai) oldala

A neves brit hadtörténész, John Keegan, aki évtizedeken át oktatott a Sandhurst-i tisztképző intézetben, és vezette a Daily Telegraph védelmi és biztonságpolitikai rovatát, a 2004-ben kiadta Az iraki háború című könyvét.¹ Ebben részletesen bemutatta a háborúban résztvevő USA, brit, ausztrál és lengyel katonai erőket. Saját tapasztalatai és Tommy Franks vezérezredessel, az USA Központi Parancsnokság (CENTCOM) és a háborúban résztvevő szövetséges erők főparancsnokával lefolytatott beszélgetés alapján elemezte a háborút megelőző iraki történelmi eseményeket és a háború fontosabb hadműveleteit, kiemelten a brit és az USA szárazföldi csapatok tevékenységét.

Könyvében röviden megemlítette az afganisztáni beavatkozást is.² Ez a Bush elnök által meghirdetett „terrorizmus elleni háború” első jelentősebb művelete volt, és Keegan értékelése szerint a „... különleges hadviselési erők (amerikai, brit és ausztrál) bevetésével, az Északi Szövetség tálibellenes csapatainak bevonásával és az amerikai légi haderő tömeges alkalmazásával hamar legyőzték az afganisztáni al-Kaida egységeket és tálib támogatóikat... Az afganisztáni hadjárat kétségtelen, kézzelfogható sikerrel zárult. Afganisztánnak új, hihető népképviselési alapú közigazgatást adtak, a tálibok iszlámista rendszerét pedig felszámolták”.² [A szerző véleménye szerint ez Keegan elsietett értékelése volt, hiszen még napjainkra sem sikerült teljes körűen felszámolni a tálibok és támogatóik felkelő és gerilla erőit és nem működik sikeresen az afgán közigazgatás új rendszere sem. – K. T.]

Az Irak ellen 2003 márciusában indított támadást Keegan a következőkben indokolja: „... A tálibok leverése után [Afganisztánban – K. T.], aminek révén megsemmisítették az al-Kaida elsődleges támogató-erejét, a Bush-elnökség a terrorizmus elleni háború többi fő célpontja ellen fordulhatott. Az amerikai hírszerzés jelentései szerint az al-Kaida nem kevesebb, mint ötven országban rendelkezett támogatógócokkal, ám megítélésük szerint a fő veszély Irakból áradt”.³ Ez volt az Irak elleni támadás első indítéka.

Ehhez fűzi hozzá Keegan azon a véleményét, miszerint vitatható az, hogy Szaddam Husszein az al-Kaida támogatói közé tartozott, ugyanis az al-Kaidához fűződő kapcsolatára nem sikerült bizonyítékot találni.⁴

Bush elnök meghozta a döntést Irak megtámadására (megelőző akció formájában), amely két beszédében került nyilvánosságra: 2002 januárjában a Kongresszushoz intézett üzenetében, valamint 2002 júniusában a West Point-i Katonai Akadémián elmondott beszédében.

---

¹ John Keegan: Az iraki háború. Budapest, 2004. Európa Könyvkiadó.

² Uo. 155–156. oldal

³ Uo. 156. oldal

⁴ Uo. 156–157. oldal

Az USA elnökének döntését a világ közvéleménye megosztottan fogadta. A katonai akciót támogatta Nagy-Britannia és Ausztrália, de Oroszország, Franciaország és Németország ellenezte. Spanyolország és több más európai állam kezdetben csak politikai síkon támogatta az Irak elleni háborút, majd a támadó hadműveletek után kisebb katonai erőket küldött a válság rendezése céljából Irakba.

Az Irak elleni határozott katonai fellépés másik fontos indítékául J. Keegan hivatkozik Irak tömegpusztító fegyvereinek meglétére is, amelyre utalt az ENSZ 678. és 1284. számú határozata is. Az ENSZ által felállított helyszíni ellenőrző bizottság, (UN Special Commission – UNSCOM) hét éven át hajtott végre ellenőrzéseket Irakban és Keegan szerint: „... felfedezte és megsemmisítette Szaddam tömegpusztító fegyver-arszáljának nagy részét”.⁵

Oroszország és Franciaország helytelenítették az ENSZ Biztonsági Tanács határozatait. Miközben az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia fegyveres erői nagy ütemben készültek az Irak elleni háborúra, az amerikai diplomácia megpróbálta az ENSZ-et egy újabb Irak ellenes határozat meghozatalára kényszeríteni. A 2002. november elején beterjesztett 1441. számú határozat-tervezet „... Iraknak engedélyezett egy végső lehetőséget az együttműködésre, figyelmeztetett, hogy amennyiben erre nem hajlandó, komoly konzekvenciákra számíthat”.⁶

Az 1441. számú határozatot az Európai Unióból ellenezte Franciaország, Németország és Luxemburg, de támogatta Olaszország, Spanyolország és Kelet-Európa nemrég felvett, valamint tagságra aspiráló országai is. Nagy-Britanniában egymilliónál nagyobb létszámúra becsült tömegek tüntettek az utcákon.

Ezt a helyzetet J. Keegan így értékeli: „... Éppen ezért nem volt abban semmi meglepő, hogy a Szaddam elleni háború kiújulásának egyre növekvő valószínűsége 2003 tavaszán válságot okozott a nyugati világban.”⁷

Az 1441. számú határozat szerint újabb ellenőrző szervezetet (Monitoring, Verification and Inspection Commission – UNMOVIC) kellett Irak területére küldeni. Az új ellenőrző bizottságnak az 1999-ben megszűnt UNSCOM által jelentett, és az iraki államapparátus írásos anyagaiban el nem számolt 6000 darab vegyi harcanyaggal töltött repülőbombát, hét föld-föld rakétát és két darab, az oroszok által szállított Scud-rakétát, továbbá 26 000 liter lépfene és 1,5 tonna VX-harcigáz előállításához elegendő anyagot kell felderíteni és megsemmisíteni.

Az UNMOVIC ellenőrző csoportjai 2002. november 25-én érkeztek meg Irakba és december 7-én hatalmas terjedelmű iratköteget vettek át az iraki kormány képviselőjétől, amely azt akarta bizonyítani, hogy Irak tömegpusztító fegyverektől mentes ország.⁸

Hans Blix, volt svéd külügyminiszter és El Baradei, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség vezetője által irányított UNMOVIC szakemberei úgy vélték, hogy heteket igényel az iratok elemzése, majd utána hónapokat az információk ellenőrzése.⁹ Az Amerikai Egyesült Államok elnöke ezt a véleményt nem fogadta el és döntött a katonai hadjárat gyorsított előkészítésének folytatása mellett.

Az Iraki Szabadság Hadműveletet (Operation Iraqi Freedom) a hónapokig tartó felvonulás után, 2003. március 20-án kezdték meg a Tommy Franks amerikai vezérezredes parancsnoksága alá tartozó szövetséges katonai erők. Az 1991-es

---

⁵ Uo. 166. oldal

⁶ Uo. 167–168. oldal

⁷ Uo. 173. oldal

⁸ Uo. 176. oldal

⁹ Uo. 177. oldal

Öböl-háborútól eltérően (ahol a légiereő közel 40 napig bombázta az iraki célokat), 2003 márciusában a szárazföldi, légi- és haditengerészeti erők egyidejűleg indították a támadást.¹⁰ A támadó hadműveletekben Keegan szerint kb. 170 ezer fős haderő vett részt. Ebben négy teljes állományú hadosztály (három USA és egy brit), valamint két csökkentett állományú USA-hadosztály képezte a szárazföldi erőt. Ezeket támogatta kb. 700 harci repülőgép és 108 hadihajó (köztük 6 USA és 1 brit repülőgép-hordozó).

A szövetséges erőkkel szemben álló iraki fegyveres erők létszáma mintegy 400 ezer fő volt, amelyből csak a Köztársasági Gárda hat hadosztálya volt többé-kevésbé harcképes. A többi (11) hadosztály felszerelését elavult szovjet gyártmányú harckocsik és PSZH-k képezték, személyi állományuk kiképzettsége pedig alacsony színvonalú volt.

Keegan leírja, hogy 1991-hez viszonyítva, a több mint 5000 harckocsi helyett csak 2000, a páncélozott szállító harcjárművekből a 7000 helyett csak 2000 állt az irakiak rendelkezésére. A fegyveres erők zömét az irreguláris alakulatok képezték, amelyek állománya a Baath Párt híveiből és a többi iszlám országból (Szíria, Egyiptom, Szaúd-Arábia, Algéria, Marokkó és Pakisztán) érkezett nyugatellenes fanatikusból állt össze. A szövetséges erők támadását az iraki hadosztályok zöme nem akadályozta védelmi tevékenységgel, a katonák vagy megadták magukat, vagy állásaikat elhagyva menekültek. Jelentősebb ellenálló erőt az irregulárisok képeztek, akik elsősorban a városokban kiépített lesállításokból leadott tűzzel próbálták meg lassítani az USA és brit csapatok támadó lendületét.

Keegan összehasonlítja az 1991. évi Öböl-háborúban részt vevő mintegy 750 ezer fős szövetséges haderőt a 2003. évi, jóval kisebb koalíciós erővel és megállapítja, hogy ez a haderő élőerejét, felszerelését, szervezetét és katonai gyakorlatát [kiképzettségét – K. T.] tekintve messze felülmúlta az 1991. évit, bár kissé keserűen állapítja meg azt, hogy „... az 1991-es Szövetségesek megtagadták a támogatást”.¹¹

Dicséri T. Franks tábornokot, a támadó erők és az Egyesült Államok Központi Parancsnokságának vezetőjét, akit úgy jellemez, hogy: „... *Talán, mert nem végezte el West Point merev tisztképző akadémiáját, Franks ma is eleven, kutató elme, képes menet közben is gondolkodni és figyelemre méltóan független attól a dogmatikus észjárástól, amely oly gyakran jellemzi a Hudson-parti Spárta végtermékeit.*”¹²

Részletesen bemutatja a szárazföldi hadműveleteket végrehajtó USA és brit hadosztályokat, valamint a kisebb, önálló alakulatokat.

Hivatkozik arra, hogy az Iraki Szabadság Hadművelet tervét már 1995-ben elkezdtek felvázolni, hogy megakadályozzák Szaddamnak a tömegpusztító fegyverek fejlesztésére irányuló konok erőfeszítéseit.¹³

A tervezés egyik nagy problémáját Törökország jelentette, amely bár USA-barát NATO-tagállam, mégis nem járult hozzá ahhoz, hogy jelentős amerikai erők (a 4. gépesített hadosztály) török területen átvonulva északról támadjon Irakra. A török parlament iszlamista többsége 2003. március 1-jén elvetette az USA javaslatát.

Az Amerikai Egyesült Államok politikai és katonai vezetői mindent elkövettek, hogy Szaddam továbbra is féljen egy északról jövő támadástól és jelentős erőket (három hadosztályt) állomásoztasson a török-iraki határon.

---

¹⁰ Az USA, brit és ausztrál különleges műveleti erők (Special Operation Forces – SOF) már 2 nappal előbb bevetésre kerültek.

¹¹ Uo. 204. oldal

¹² Uo. 207. oldal

¹³ Uo. 211. oldal

A támadó erők hadműveleti felépítésében a főcsapást Bagdad irányába mérő amerikai 3. hadsereg (5. hadtest és az 1. tengerészgyalogsági expedíciós erő) és a Bászra irányába támadó brit erők (1. páncélos hadosztály és a 3. tengerészgyalogkommandó dandár) 2003. március 20-án nagy tömegű rakéta, légierő és tüzérségi csapások után indultak rohamra.

A fő feladat az USA-erők részére Bagdad és Moszul elfoglalása, a brit erők részére pedig a dél-iraki olajmezők és létesítmények birtokba vétele volt. A két nappal korábban (március 18-án) rejtve bevetett 48 különleges hadviselési csoport (SOF, SAS) fő feladata a Szíriába vezető utak elzárása és a Scud-rakétaindítások megakadályozása volt.

A támadó hadművelet sikerét – a városokban megbúvó irreguláris csoportok kivételével – az iraki haderő lényegében nem akadályozta és nem is lassította. Tikrit (Szaddam szülőhelye) április 14-ei elfoglalásával a támadó tevékenységek befejeződtek. Az Irak elleni háború azonban nem ért véget, s megkezdődött a békefenntartási és rendteremtési műveletek hosszú sora, amely még napjainkban is rengeteg áldozattal járt.

Érdemes néhány mondatban megemlíteni az olajért folytatott harcot is. A brit erők részére meghatározott támadási feladat: a Bászra alatti, rumajlai olajmezők birtokba vétele volt. Ezek óriási anyagi értéket képviseltek, mert a mezők legértékesebbjén 300-nál több kútból napi több mint kétmillió hordó kőolajat szivattyúztak a felszínre és továbbítottak a gáz-olaj szétválasztó telepekre és onnan a Fao-félszigeten épített tartályhajó-terminálba.

Ezeket a berendezéseket a britek építették még az 1950-es években és a hadjáratra az építő szakemberekből álló csoportokat hoztak létre, amelyek azonnal üzembe helyezték az olaj kitermelési és szállítási rendszereket. Az olajmező elfoglalásában kisebb amerikai tengerészgyalogos alakulat (7/1. tengerészgyalogsági zászlóalj) is részt vett. A másik gazdag iraki olajmezőt, a kirkukmoszult a 173. USA légideszant dandár foglalta el, a területen élő Szaddam ellenes kurd erők segítségével március 26-án.

Az olajmezők, a feldolgozó és szállító üzemek birtokba vételével az USA és brit erők megfosztották Irakot a legfontosabb bevételi forrásától. A korabeli médiaközlemények szerint ez volt az iraki hadjárat stratégiai célja.

John Keegan erről csak nagyon röviden ír, de könyvének 231. oldalán található sorok utalnak erre, amelyek szerint: *„... az olajmezőket és a kiaknázásukhoz nélkülözhetetlen berendezéseket sikerült épségben megszerezni. Az utóbb »koronaékszerként« emlegetett célok elfoglalására indított hadművelet kiemelkedő sikerrel zárult.»*¹⁴

Keegan brit katonai szakértőként értékeli az USA és brit katonai erők tevékenységét, ezért érthető, hogy csak az amerikai hibákat említi meg könyvében. Az egyik az A-10 típusú harci repülőgépek pilótái által elkövetett tévedésekre vonatkozik, amely szerint: *„... egy amerikai A-10-es harckocsivadász-repülőgép kilőtte a tengerészgyalogosok több járművét és megsebesített egy már sebesült tengerészgyalogost. Az A-10-es pilóták már több súlyos »saját tűz« incidensben voltak vétkesek, veszteségeket okoztak a brit csapatoknak az első Öböl-háborúban, de eddig legalább a sajátjaik megtámadását elkerülték.»*¹⁵

Keegan említi azt is, hogy a modern katonai teljesítmény legfelső szintjén a britek nem mérhetőek az amerikaiakhoz. Bizonyos katonai tevékenységekben azonban felülmúlhatatlanok. Ezek közé tartozik a különleges hadviselés és a gerilla-

---

¹⁴ Uo. 231. oldal

¹⁵ Uo. 235. oldal

ellenes hadviselés, amelyben a brit Special Air Service (SAS) katonája felülmúlhatatlan. Ezt a képességet a SAS-katonák az Észak-Írországból, az IRA elleni több mint harmincéves küzdelemben szerezték.¹⁶

Nagyon érdekes gondolatokat tartalmaz Keegan könyvének 9. fejezete, amely A háború után címet viseli. Kiemeli, hogy a 26 napos sikeres támadó hadművelet meglepően csekély embervesztéssel járt. Az amerikaiak halottakban 122, a britek 33 katonájukat veszítették el. Az iraki katonai veszteségeket 2004-ig még nem vették számba, de valószínűtlen, hogy azok jelentősek lettek volna. Ez Keegan szerint elsősorban azért következett be, mert az iraki katonák kerültek a heves, elhúzódozó harcokat és túlnyomó többségük kerekét oldott a harc kezdete előtt.¹⁷

A koalíciós erők hadifoglyokat nem tartottak és gyűjtöttek, hanem az elfogott katonákat hazaengedték. A megszállók egyik első rendeletével az iraki hadsereget feloszlatták. Keegan szerint ez „... súlyos hiba volt, egy abból a nem kevésből, amelyet az amerikai átmeneti kormányzat közvetlenül a Szaddam-rezsim összeomlása után elkövetett. Több százezer fiatal férfit zúdítottak egyszerre a munkanélküliek piacára, fizetetlenül és elégedetlenül magukra hagyták őket, abban a pillanatban, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy szükség van az iraki biztonsági erők újjáépítésére. A hibát megismételték, amikor az ország rendőrségét sem tartották meg.”¹⁸

Keegan megítélése szerint e hiba következményei voltak a gyorsan elterjedő fosztogatások, majd az ezt követő öngyilkos merényletek és támadások a megszálló erők és az alakuló iraki hatalmi szervek és objektumok ellen. 2003 végére az amerikai katonai halottak száma elérte az 500-at.

A támadó hadműveletek után felállítottak egy új fegyverzet-ellenőrzési csoportot, az Iraki Helyszíni Szemle Csoportot (ISG), amelynek vezetője dr. David Kay, 2003 októberében ideiglenes jelentést tett az ENSZ-nek, majd 2004 januárjában az USA szenátusának számolt be az ellenőrzés eredményeiről. Ez a jelentés adott ösztönzést Bush elnök ellenfeleinek az Amerikai Egyesült Államokban és a háború sok bírálójának Nagy-Britanniában, mely szerint nem igazolódtak a hivatalos angol-amerikai állítások. Szaddam ugyanis nem rendelkezett tömegpusztító fegyverekkel és hordozóeszközökkel, továbbá ilyen fegyverek és eszközök fejlesztését sem folytatta.¹⁹

A könyv 2. számú függelékében Keegan leírja a Tommy Franks tábornokkal 2003. július 1-jén készített interjú lényegét, amelyben az Irak elleni hadjárat tervezéséről és végrehajtásáról beszélt a CENTCOM parancsnoka. Franks elmondta, hogy 2001 decemberében kezdték el a hadjárat konkrét tervezését, miután Bush elnök meghallgatta őt az addig kidolgozott és a Központi Parancsnokságon tárolt, Irak elleni hadműveleti tervekről. Az egyik terv 500 ezer főnyi szárazföldi haderő felvonultatásával számolt, de rendelkezett egy 50 ezres változattal is. A végső erőszámvetés alapján hat (öt USA és egy brit) hadosztály bevetését látta szükségesnek. Ebből egy hadosztály (a 4. USA gépesített hadosztály) északról, Törökországon keresztül támadott volna, de ezt a török kormány nem engedélyezte. De a 4. hadosztály tevékenységéről félrevezető információkat adtak ki, amelyek Szaddamot arra készítették, hogy jelentős erőket összpontosítson Irak északi területén.

---

¹⁶ Uo. 271–272. oldal

¹⁷ Uo. 314–315. oldal

¹⁸ Uo. 316. oldal

¹⁹ Uo. 327. oldal

A tábornok kiemelte a különleges hadviselési csoportok (SOF) szerepét, amelyek zömét már azelőtt bevetették, hogy a főerők 2003. március 19-én átlépték az iraki–kuvaiti határt.²⁰

Franks tábornok kifejtette, hogy ő sohasem foglalkozott az 1990-es években kidolgozott eljárással, a „sokkolni és megfélemlíteni” (Shock and Awe) hadművelési elvvel, helyette a parancsnoki és közigazgatási struktúra szétzilálását és a harckocsik széleskörű (még a városokban is) alkalmazását helyezte előtérbe.²¹

A politikai döntések háttere

Bob Woodward amerikai újságíró, a The Washington Post világhírű riportere, aki a Nixon elnök lemondását eredményező Watergate-botrányt kirobbantó duó tagja, nagyon megbízható forrásokkal rendelkezik az USA politikai vezető köreiben és szabad bejárása van majd minden bizalmas ügyekkel foglalkozó hivatalba. 2004-ben írta meg A támadás terve²² című könyvét, amelyben bemutatja Bush elnök és kormánya tevékenységét a „terrorizmus elleni háború”, valamint az Irak elleni katonai műveletek előkészítése és megindítása folyamatában. Az afganisztáni háborút csak elvétve érinti.

Woodwardot elsősorban nem a katonai szakmai kérdések érdeklik, hanem a politikai döntések hátterében megbújó gazdasági, pártpolitikai és személyi indítékokat (indító okokat) keresi.

A könyvben a főszereplő az Amerikai Egyesült Államok elnöke, George W. Bush, aki mind az Afganisztán, mind az Irak elleni hadjáratok (katonai beavatkozások) megindításáról döntött. Mellette fontos szerepet játszanak azok a személyek is, akik őt e döntésekben támogatták és információkkal látták el. Ezek közül ki kell emelni Dick Cheneyt, az alelnököt, aki gyakran a háttérből, de a leghatározottabban támogatta Bush háborús terveit. Ő az első Öböl-háború (1990–91) idején az USA védelmi minisztere, majd 1995 és 2000 között a Halliburton texasi olajtársaság elnöke volt. Jelentős szerepet játszott a háborúk előkészítésében Donald H. Rumsfeld védelmi miniszter, Condoleezza Rice, Bush nemzetbiztonsági főtanácsadója, valamint George Tenet, a CIA vezetője, aki hírszerzési adatokkal látta el az USA vezető politikusait.

Sajátos állásfoglalást képviselt Colin Powell külügyminiszter, aki gyakran kísérelte megfontoltabb döntésekre bírni Bush elnököt és próbálta kiemelt kérdésként kezelni az ENSZ szerepét a vitás kérdések megoldásában. Ő az első Öböl-háború alatt a Vezérkari Főnökök Bizottságának elnöke volt, és mint sokat tapasztalt katona tartott a radikális katonai beavatkozás későbbi negatív következményeitől.

Bush elnök az afganisztáni és iraki katonai műveletek előkészítését és végrehajtását az USA Fegyveres Erők – területileg illetékes – Központi Parancsnokságára (CENTCOM) és annak vezetőjére Tommy Franks vezéreztetésre bízta. Franks tábornok – csak úgy, mint George Bush – Texas államból származott és West Point elvégzése nélkül jutott el az USA legfontosabb katonai parancsnokságának vezetői posztjára.

Az Amerikai Egyesült Államok szövetségesei közül ki kell emelni Tony Blair brit miniszterelnököt, aki nem csak lelkesen támogatta Bush politikai döntéseit, hanem jelentős nagyságú brit katonai erővel járult hozzá az afganisztáni és iraki

---

²⁰ Uo. 360. oldal

²¹ Uo. 363. oldal

²² Bob Woodward: A támadás terve. Budapest, 2004. Geopen Könyvkiadó

hadműveletekhez. Az Irak elleni háború előkészítésében fura szerepet játszott a brit hírszerzés, amely nehezen ellenőrizhető adatokat szolgáltatott Irak tömegpusztító fegyvereiről és a nemzetközi terrorizmussal kapcsolatos összeköttetéseiről.

Az Afganisztán és Irak ellen indított katonai műveletekben a felsorolt személyek játszották a döntő szerepet és ezért Bob Woodward is rájuk irányítja a figyelmet nagyon érdekes és hiteles tényekre támaszkodó írásművében. Woodward könyve a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás után 72 nappal (2001. november 21-én) tartott USA Nemzetbiztonsági Tanács ülésével kezdődik, ahol az afganisztáni beavatkozás után először merült fel az Irak elleni akció terve.

Az olvasó számára rendkívül érdekes és kérdéses, amit Woodward állít, hogy a Pentagonnak „*még egy vázlatos haditerve sem létezett Afganisztán esetében*”.²³ Ismert az, hogy a CENTCOM (a Központi Parancsnokság) felelős a közel-keleti térségre tervezett összes katonai műveletért és ilyen jellegű hadműveleti terveket dolgozott ki. Afganisztán szovjet megszállása idején (1980–88) az USA aktívan támogatta pénzzel és fegyverekkel az afgán ellenállás erőit.

Az Amerikai Egyesült Államok lakosait és politikusait megdöbbenetette és sokkhatás alatt tartotta a 2001. szeptember 11-én végrehajtott támadás „... *miközben folyamatosan riogatták a vészjósló riadók, újabb terrortámadásokat helyezve kilátásba. Antraxszal mérgezett levelek Floridában, New Yorkban és Washingtonban megöltek öt embert. Viszont a hadsereg és a CIA közös katonai és kommandós támadásai az Afganisztánban hatalmon lévő tálib rezsim és az al-Kaida terroristái ellen rendkívüli és bizonyos mértékig nem várt sikerrel jártak.*”²⁴

A terrorizmus elleni háborúban Woodward szerint D. Cheney alelnök „gőzhengerszerű tényező” volt, aki úgy vélte, hogy az al-Kaida és Szaddam iraki elnök szoros kapcsolata és felelőssége miatt a Szaddam elleni leszámolás a fő feladat.

A Nemzetbiztonsági Tanács ülése után Rumsfeld védelmi miniszter utasította a vezérkar útján Tommy Franks tábornokot, hogy a kijavított Irak elleni haditervről egy hét múlva tegyen jelentést neki. [A Központi Parancsnokság ugyanis rendelkezett egy Irak elleni hadműveleti tervvel, amely az Operation Plan 1003 elnevezéssel készült el az első Öböl-háború után, de az időközbeni változások miatt javításra szorult. – K. T.]

Az USA védelmi minisztérium folyamatosan kapott felderítési adatokat Irakról és fegyveres erőinek helyzetéről, hiszen az első Öböl-háború után kijelölt északi és déli légi tilalmi övezetekben (amelyek Irak területének 60%-át lefedték) az amerikai és brit repülőgépek állandó felderítést hajtottak végre. Pontosan ismerték az ott lévő iraki csapatok és objektumok helyzetét, míg az ország teljes területén telepített CIA és más hírszerző ügynökök Irakról naponta szolgáltak pontos és megbízható felderítési információkat.

A CIA igazgatója, George Tenet tájékoztatta Bush elnököt az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonságát fenyegető fő veszélyekről. A tájékoztató szerint ezek a következők:

1. Oszama bin Laden és az al-Kaida.
2. A tömegpusztító (vegyi, biológiai és nukleáris) fegyverek fokozódó elterjedése.
3. Kína (elsősorban a katonai) kapacitásának növekedése a közeljövőben.

---

²³ Uo. 14. oldal

²⁴ Uo. 13. oldal. Woodward itt nagyon elszéltetett értékelést ad az afganisztáni helyzetről, hiszen még ma sincs béke az országban. Az első USA katonai alegység (a különleges erőktől) 2001. október 13-án lépett afgán földre a kabuli reptéren, 16 nappal az elsőként bevetett CIA-kommandó után.

A fő veszélyek között nem említették Irakot, de a Nemzetbiztonsági Tanács 2002. február 5-én tartott ülésén már kiemelt feladatként jelölték meg Irak feltételezett tömegpusztító fegyvereinek felderítését.

Bush elnök korábban (2001. szeptember 16-án) kijelentette, hogy a terrorizmus elleni háború első célpontja Afganisztán lesz, és Irak kérdését egyelőre félreteszik.²⁵ De hamarosan az amerikai politikusok első számú célpontja Szaddam Husszein és Irak lett. Bush és tanácsadói arra hivatkoztak, hogy Irak tömegpusztító fegyverekkel rendelkezik, és azok bevetésére készül, aminek egyik legfőbb bizonyítéka az, hogy Szaddam 1998-ban kiutasította az országból azt az ENSZ ellenőrző bizottságot, amelynek feladata volt Irak tömegpusztító fegyvereinek feltárása és megsemmisítése. Ezért kellett az Irak elleni hadműveleti tervet felülvizsgálni és javítani a valós helyzetnek megfelelően.

Az 1300-as hadműveleti terv 500 ezer fős katonai erővel számolt egy Irak elleni háborúban, amelyet az USA akkori felelős vezetői túlzottnak tartottak. Ezért arra utasították Franks tábornokot, hogy egy kisebb, gyorsan átszállítható és rugalmasan vezethető katonai erőt tervezzen az Irak elleni hadjáratokhoz.

Bush elnök 2001. december 28-án fogadta Franks tábornokot a texasi birtokán és meghallgatta jelentését az Irak elleni háborús terv részleteiről. Franks először röviden jelentette az afganisztáni tapasztalatokat, amelyek szerint már megnyerték a hadjárat első szakaszát, majd áttértek az iraki hadműveletek új tervének ismertetésére.

Az új terv elnevezése „Póló műveletek” volt, és kisebb létszámú koalíciós katonai erővel számolt. A terv fontos részét képezte a 90-60-250-es számcsoporthoz, amelyben a 90 nap a katonai erők felvonulását, a 60 nap a hadműveletek időtartamát, a 250 nap pedig az ország belső helyzetének stabilizálására szükséges időt jelentette.

Franks tábornok ebben a tervben az első Öböl-háborútól eltérően nem tervezett hosszú, légierővel végrehajtandó csapásokat az iraki célokra, hanem a légi és szárazföldi haderő egyidejű és összehangolt műveleteire helyezte a hangsúlyt. Fontosnak tartotta a különleges műveleti erők (Special Operation Forces) csoportjainak korai bevetését, amellyel megakadályozható az iraki Scud-rakéták felhasználása és pontos adatok továbbíthatók az iraki objektumokról a csapásmérő repülőgépek és rakéták számára. A különleges műveleti csoportok egyik fontos feladatául szabta meg a terv a déli olajmezők megszállását.²⁶

Az Irak elleni hadműveletek vezetését egy Katarban telepített előretolt vezetési pontról (harcálláspontról) tervezte Franks tábornok megoldani.²⁷ A hadműveletek megindításának időpontjául legkorábban 2002 áprilisa és májusa között látott lehetőséget a tábornok.

Bush elnök elismeréssel fogadta a jelentést, remek munkának minősítve azt. Mivel a hadjárat az USA végrehajtásához számos szövetségesének hozzájárulása is szükséges volt, Bush és tanácsadói jelezték, hogy még jelentős időre van szükség a háború megindításáig. Az Irak elleni hadjárat tervén még további pontosításokat (változtatásokat) hajtott végre a Központi Parancsnokság és vezetője, Franks vezérezredes. Ezek a változtatások zömében a szövetségesekkel folytatott tárgyalások eredményei, valamint a felderítési adatok alapján kerültek végrehajtásra.

A szövetségesekkel, illetve azok politikai vezetőivel az esetek többségében Bush elnök tárgyalt, de a tárgyalásokban részt vett D. Cheney alelnök, C. Powell

---

²⁵ Uo. 35. oldal

²⁶ Uo. 70. oldal

²⁷ Ugyanerről a vezetési pontról irányították az Afganisztánban folyó katonai műveleteket is. (K. T.)

külügyminiszter, C. Rice, a Nemzetbiztonsági Tanács vezetője, G. Tenet, a CIA igazgatója és D. H. Rumsfeld védelmi miniszter is.

Bush elnök fő feladata az volt, hogy megfelelő és megbízható szövetségeseket találjon a terrorizmus elleni globális küzdelemhez és az Irak elleni háborúhoz. A terrorizmus elleni harchoz a NATO-tagországok mindegyike, az USA többi szövetségesei, sőt Oroszország kormánya is hozzájárult. Az Afganisztánban folyó katonai műveletekben 2010-ben 48 állam több mint 130 ezer katonája vett részt. Bár a NATO tagországok folyamatosan kivonják erőiket a közép-ázsiai országból, még jelenleg is közel 500 fő az Afganisztánban szolgáló magyar katonai kontingens összlétszáma.²⁸

Más probléma volt az Irak elleni háború végrehajtása. Az Egyesült Királyság, Lengyelország és Ausztrália kész volt katonai erővel is részt venni a tervezett hadműveletekben már a kezdetektől, de más országok kormányai, ide értve a közép-európaiakat is, egyáltalán nem, vagy csak a későbbi, ún. stabilizációs békeműveletekben való katonai részvételt támogatták.

Bush minden igyekezete ellenére sem sikerült Franciaország, Németország és Oroszország vezetőit megnyerni az Irak elleni háború támogatásához. 2003. február 10-én a francia, az orosz és a német politikai vezetők közös közleményt adtak ki, amely a fegyverzet-ellenőrzés kiterjesztését javasolta. „... *Ma nincs semmi olyan tény, amely indokolná a háborút – mondta Chirac. – Oroszország, Németország és Franciaország eltökélte: mindent megtesz azért, hogy Irakot békésen fegyverezzék le.*”²⁹

Jelentős problémát okozott az Irakhoz közeli arab államok vezetőinek meggyerése ahhoz, hogy területeikre USA és szövetséges katonai erők települjenek, és ezekről induljanak el Irak elleni támadáshoz. Ebben Bush elnök sok esetben komoly támogatást kapott Abdullah szaúdi trónörökösztől, aki közvetített az USA elnöke és az arab államok vezetői között.

A háború tervezésében komoly nehézségeket jelentett a törökök döntése 2003. március 1-jén, amikor a török parlament elutasította az Amerikai Egyesült Államoknak azt a kérését, hogy országuk területén vonultasson fel csapatokat.³⁰ Ugyanis Franks tábornok terve szerint 30 és 80 ezer közötti létszámú amerikai erőnek kellett volna török területen áthaladni, hogy északról támadjon Irak ellen. Ebben a csoportosításban a főerőt a 4. gépesített hadosztály képezte volna. Bízva abba, hogy a török kormány megváltoztatja döntését, a Pentagon úgy rendelkezett, hogy a 4. hadosztály harci technikáját szállító hajók a Földközi-tenger keleti medencéjében várjanak.

Korábban a brit vezérkar is azt tervezte, hogy a háborúban résztvevő brit erők egy része is török területen átvonulva kerül bevetésre. Powel külügyminiszter erősen kételkedett egy ilyen terv megvalósításában, amit a török döntés is igazolt.

Az Irak elleni háború sikeréhez megbízható és pontos felderítési adatokra volt szükség. Ezek zömét a Központi Hírszerző Ügynökség, a CIA szolgáltatta hatalmas létszámú apparátusával és jelentős dollármilliók felhasználásával. Woodward szerint a CIA iránti bizalmat Bush elnökben jelentősen növelte George Tenet CIA igazgató tevékenysége, amelyet a „terrorizmus elleni háború” során 2001 októberétől Afganisztánban hajtott végre a CIA. „... *Az a titkolt program, amelynek keretében a CIA-hoz tartozó félkatonai egységeket küldték Afganisztánba, segített megteremteni az első kapcsolatokat és megalkotta a tálibok kiűzésének stratégiáját. Tenet drámai*

²⁸ Kiss Zoltán László: Magyarok a békefenntartásban, 128–130. oldal

²⁹ Uo. 352. oldal

³⁰ Uo. 364. oldal

*módon megjavította a helyi ügynököktől származó hírszerzés színvonalát és tízszeresére emelte a terepre küldhető CIA-tisztek körében a kiképzési létszámot, s ezzel tette lehetségessé a titkolt műveleteket...*³¹

A CIA rejtett (titkolt) műveleteit végző CIA-tisztek beszélték az Irakban és Afganisztánban használt nyelvjárásokat és korábbi helyszíni bejárások alapján jól ismerték a bevetési helyek és körzetek éghajlati és terepviszonyait, valamint a lakosság vallási és kulturális szokásait.

Az Irak elleni hadjárat tervei között szerepelt egy olyan feladat is, hogy fel kell állítani és ki kell képezni egy 5000 fős Szabad Iraki Sereg nevű csapatot száműzetésben élő irakiakból, akik később az amerikaiak oldalán fognak harcolni.

Woodward szerint: *„Rémálom volt az egész: megfelelő helyszínt találni a kiképzéshez, megszüntetni az irakiakat, hogy ne legyenek köztük kémek, vagy olyanok, akik szimpatizálnak Szaddam rendszerével, s végül megszerezni a pénzt és a szállításhoz szükséges eszközöket. Egy két csillagos tábornokot bíztak meg a feladattal és végül Magyarországon találták meg a központi kiképző bázis helyét. 800 főnyi amerikai katonai személyzet dolgozott hónapokon át, és összesen több millió dollárt költöttek erre a programra. Ám a sok balul elsült próbálkozás között az lett az egyik legdrámaibb, sőt már-már komikus: mindössze 70 száműzött irakit képeztek ki...”*³²

A bevetett CIA ügynökök között voltak, akik kedvezőbb feltételek között végezték a felderítést. Woodward részletesen leírja az egyik ilyen ügynök tevékenységét, akit Tim fedőnévvel látott el. Ez a CIA-tiszt Törökországon keresztül került bevetésre észak-iraki területre, ahol zömében kurdok laktak, akik Szaddam rendszerének nyílt ellenségei voltak. Ezek, megfelelő mennyiségű dollárért hajlandóak voltak egész Irak területéről felderítési információkkal szolgálni.

A kurdok közül elsőként kiválasztott és beszervezett családfő és két fia vállalkozott arra, hogy Timnek megbízható adatokat adnak át az iraki fegyveres erőkről és Szaddam biztonsági szolgálatáról. Ezért a tevékenységért havi egymillió dollárt kaptak és a CIA nyilvántartásban a „DB/rocksztár” szupertitkos kódneveket kapták meg. Ezt az összeget hat nap alatt elköltötték és további többszáz ezer dollárt kértek és kaptak.

Az USA dollártömeg megjelenése nagy érdeklődést váltott ki a kurdok vezetői között, akik további dollármilliókat kaptak Timtől. Egy nap a kurd PUK-vezér, Dzsalal Talabani meglátogatta Timet a rejtkehelyén és közölte vele: *„... Tim, mostantól fogva szeretném, ha egy-, öt-, és tízdolláros címetekben adná a pénzt, mert Szulajmaniában mostanában minden száz dollárba kerül. ... Állítólag akár egy csésze kávéért is száz dollárt kértek, mert senki nem tudott visszaadni.”*³³

A CIA további dollármilliókat küldött Törökországon keresztül a bevetett CIA-csoportoknak. Az Amerikai Egyesült Államok vezetői minden szinten igyekeztek meggyőzni a világ közvéleményét arról, hogy Irak tömegpusztító fegyverekkel rendelkezik. Ennek egyik fontos állomása volt Powell külügyminiszter beszéde az ENSZ Biztonsági Tanácsában 2003. február 5-én. Powell 76 perces beszédében felsorolt sok hírszerzői információt, amelyek Irak állítólagos tömegpusztító fegyvereinek meglétét igazolják. Többek között kijelentette, hogy: *„... Saját, helyszínen tartózkodó embereinktől tudjuk, hogy egy Bagdad melletti, rakétákkal*

---

³¹ Uo. 82. oldal

³² Uo. 361. oldal

³³ Uo. 338. oldal

*felszerelt dandár rakétakilövőket, valamint biológiai töltetet tartalmazó robbanófejeket juttatott el a legkülönbözőbb helyekre...*³⁴

Powell ENSZ-ben elhangzott beszéde után öt nappal került nyilvánosságra a francia, német és orosz elnök közös közleménye, amelyben elutasították az Irak elleni háborút. 2003. március 5-én fogadta Bush elnök II. János Pál pápa személyes képviselőjét, akit a pápa azért küldött, hogy az USA elnökét lebeszélje a háborúról. Kijelentette: ez a háború nem lenne igazságos, nem lenne legitim és csak rontana a helyzeten. Bush válasza ez volt: *„Szó sincs róla. Nagyon is javítani fog a helyzeten.*”³⁵

2003. március első napjaira az Irak elleni háborúra kijelölt erők beérkeztek a megindulási állásokba. Franks tábornok hadereje 208 ezer főből állt, amelynek zömét az USA adta, a koalíciós erők pedig 44 ezer főt képeztek.

Március 19-én reggel összeült az Amerikai Egyesült Államok Nemzetbiztonsági Tanácsa. Bush utasítására bekapcsoltak egy lehallgatás biztos videotelefon-rendszert, amelyen megjelent Franks tábornok és a haderőnemek legmagasabb rangú parancsnokai. Röviden jelentették csapataik felkészültségi helyzetét, majd meghallgatták az elnök parancsát a háború megindításáról. Bush elnök a következőket mondta a parancsnoknak: *„... A világbéke megőrzése érdekében, valamint az iraki nép javát és szabadságát szem előtt tartva ezennel kiadom az elnöki parancsot, hogy megkezdjék az Iraki Szabadság hadműveletet. Isten áldása legyen csapatainkon.*”³⁶

Woodward 2003. december 11-én interjút készített Bush elnökkel, amely során feltette azt a kérdést is, hogy a történelem hogyan ítéli meg majd az iraki háborút. *„... Bush mosolygott. Történelem – mondta, közben vállat vont, majd kezét a zsebéből előhúzva széles karmozdulatokkal érzékeltette, hogy az még nagyon messze van. – Mi sosem fogjuk megtudni. Addigra már mind meghalunk...”*³⁷

A terrorizmus elleni háború pénzügyei

Ron Suskind Bush első kormányának pénzügyminiszteréről és bizalmasáról, O’Neillről írta 2004-ben A hűség ára című könyvét.³⁸ O’Neill miniszter nyíltan beszélt arról, hogy Bush elnök és csapata már a hivatalba lépése első percétől kezdve kereste a leszámolás lehetőségét Szaddam Husszeinnel. A könyv szerzője, aki Pulitzer-díjas újságíró, érdekesen és tárgyilagosan írja le Bush elnök és társai tevékenységét a „terrorizmus elleni háború” és az iraki háború tervezése és végrehajtása folyamatában.

Suskind a könyv megírásához felhasználta O’Neill feljegyzéseit és a vele lefolytatott interjúk anyagait. O’Neill a kormányban betöltött szerepéből és szakmai tapasztalataiból eredően elsősorban a háborús tervek és tevékenységek pénzügyi hátteréről adott hiteles információkat a szerzőnek. Bár a pénzügyminiszter is tagja volt az USA Nemzetbiztonsági Tanácsának, de a katonai műveletek konkrét megtervezésében az esetek zömében nem vett részt. Szerepe arra korlátozódott, hogy megfelelő javaslatokat tegyen a katonai műveletek költségvetési támogatására.

³⁴ Uo. 347-348. oldal (Az ENSZ ellenőrök Irakban a 819 Scud rakéta közül 817-et korábban megtaláltak – K. T.)

³⁵ Uo. 374. oldal

³⁶ Uo. 425. oldal

³⁷ Uo. 498. oldal

³⁸ Ron Suskind: A hűség ára. Budapest, 2004. Geopen Könyvkiadó,

O'Neill, mint a világgazdaságot és azon belül az olajpiacot jól ismerő szakértő, nagy figyelmet fordított az iraki olajforrások és üzemek sérülés nélküli birtokbavételére.

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás utáni napokban a Nemzetbiztonsági Tanács ülésein a fő téma az al-Kaida és Afganisztán volt. A szeptember 13-án megtartott értekezleten G. Tenet, a CIA igazgatója felvázolta azt a tervet, amely az al-Kaida és a tálibok Afganisztánból való eltávolítását vette célba, amihez nagy szükség lett volna a mintegy húszezer harcossal rendelkező Északi Szövetség megerősítésére és finanszírozására. Tenet szerint fegyverszállítmányokkal, a CIA félkatonai alakulataival, majd az USA később beérkező katonai és különleges hadviselési erőivel „... *használható sereget lehet faragni belőle*”.³⁹ Bush elnök, még egy CIA-szakértő jelentése után, amelyben az utalt a lehetséges nagy amerikai veszteségekre, kijelentette, hogy ami Afganisztánban folyik, az háború, és az USA-erők azért vannak ott, hogy győzzenek. Kérdésére, hogy mennyi idő kell a győzelemhez, a CIA-szakértő szerint akár hetekre is szüksége lehet.⁴⁰

O'Neill fontosnak tartotta a tőzsdék mielőbbi megnyitását, és közölte, hogy a feltárt pénzügyi tranzakciók szerint a szeptember 11-i akciónak tizenkilenc férfi volt a részese, akik közül tizenöt szaúdi állampolgár. O'Neill kijelentette, hogy a „... *pénz útvonala nem hazudik. Ezek valódi tények.*”⁴¹

Tenet, a CIA vezetője kérte a CIA hatáskörének kiterjesztését és globális felhatalmazását a világméretű terrorizmus elleni küzdelemben, majd ismertette az Afganisztánban és más országokban tervezett, terroristák elleni támadások tervét. O'Neill szerint ez a terv nagyon megragadta az elnököt. Bush elnök és a Nemzetbiztonsági Tanács tagjainak véleménye szerint a terroristák kiűzése Afganisztánból majd meggyőz más országokat is, hogy ne támogassák a terroristákat és ne nyújtsanak menedéket nekik. Bush példaként Iránt hozta fel.⁴²

Suskind szerint a pénzügyminiszter többször ismételte azt az álláspontját, hogy milyen fontos a terroristák pénzügyi befektetéseinek és forrásainak felderítése. Erre a feladatra egy tárcaközi, több száz főből álló munkacsoportot hoztak létre. Ez a csoport azonban hamarosan zsákutcába jutott, mert a nyomok az arab államok homályába veszttek. Ezeknek az arab államoknak a centruma Szaúd-Arábia volt, amelyben létezik „... *egy mélyen beágyazott, ádázul Amerika- és Izrael-ellenes, iszlám fundamentalista mozgalom is, amelyet – sajátos kényszer-szimbiózis! – a szaúdi királyi család finanszíroz*”.⁴³ Az amerikai terv, hogy felszámolják a terroristák pénzforsait, nyomban ütközött a szaúdi uralkodóház érdekeivel.

Az USA kormányának 130 országgal kellett együttműködési szerződést kötni a terroristák pénzbeli támogatásainak megakadályozása céljából, de sem a szerződéseket, sem a hajlandóságot nem kísérte siker. Az al-Kaida bankbetétjeit 100–120 millió dollárra becsülték.

O'Neill természetesen tudott az Irak elleni háború tervéről. Figyelemre méltó Suskind könyvében többször szereplő azon O'Neill-i állásfoglalás, hogy nem léteznek olyan tények, amelyek bizonyítanák Szaddam Huszein és az al-Kaida közötti kapcsolatot. „... *Szaddam Huszein évek óta tömegével mészároltatott le iszlám fundamentalistákat – az al-Kaida őt éppen úgy gyűlölte, mint az Amerikai Egyesült Államokat. Szaddam nem volt bolond – országában húsz év óta elnyomta a*

---

³⁹ Uo. 196–197. oldal

⁴⁰ Uo. 198. oldal

⁴¹ Uo. 199. oldal

⁴² Uo. 200. oldal

⁴³ Uo. 209. oldal

*fundamentalistákat, így eszébe sem jutott volna, hogy felfegyverezze őket*⁴⁴ – nyilatkozta O’Neill.

Az Irak elleni háborúra való készülődés O’Neillnél nem talált megértésre: az üzleti élet befagyott, a nagy beruházások leültek. A kormányzat két kedvenc ideológiája: a folyamatos adócsökkentés a belpolitikában és a „megelőzés” doktrínája a külpolitikában – e két nagy, elsöprő erejű eszme összeütközésben volt a realitásokkal – emlékezett vissza az USA pénzügyminisztere.⁴⁵ (Bush elnök többször beszélt, először 2002. június 1-jén a West Point-i katonai akadémián a „megelőző támadás” doktrína politikai alapjáról.)

Bush és kormányának zöme, Powell külügyminiszter és O’Neill pénzügyminiszter kivételével, lelkesen támogatták az Irakra mérendő „megelőző” katonai támadást, mert ezzel megelőzhető az, hogy Irak kifejlessze tömegpusztító fegyvereit, és azokból átadja a nemzetközi terrorszervezeteknek az Amerikai Egyesült Államok és más államok elleni akciókhoz.

O’Neill belefáradt abba, hogy állandó küzdelmet folytasson Bush elnökkel és híveivel a „megelőző támadás” politikájáról, és még az iraki háború megkezdése előtt, 2002 decemberében lemondott miniszteri posztjáról.

A könyv szerzője, Ron Suskind, művének Epilógusában a következők szerint adott választ arra, hogy miért adta a könyvének *A hűség ára* címet: „... *Bush abszolút hűséget követelt meg – egyetlen személyhez való hűséget, bármi áron -, s ezt O’Neill képtelen volt lenyelni. – Ez hamis hűség: a hűség egy személyhez, bármit mond vagy cselekszik is. Ez éppen ellentéte a valódi hűségnek. Mert a valódi hűség a tájékozottságon alapszik, a valódi hűség az, ha azt mondjuk az illetőnek, amit valóban gondolunk és érzünk: azt, ami legjobb tudásunk szerint az igazság, nem pedig azt, amit az illető hallani akar.*”⁴⁶

Az al-Kaida támogatói, az olaj és George Bush

Greg Palast, a brit BBC és a The Observer munkatársa, a tényfeltáró újságírás egyik legnagyobb személyisége, aki 2006-ban adta ki *A felfegyverzett diliház* című írásművét.⁴⁷ A könyvben elemzés alá veszi a Bush-kormányzat által vezetett Amerikát, különösen a saját olaját jó áron eladni akaró amerikai pénzügyi körök törekvéseit, az USA olajbárók uralmának a közel-keleti térségre, közte az iraki olajmezőkre történő kiterjesztésére, illetve befolyásának növelésére tett erőfeszítéseit, továbbá a választási manipulációkat és a terrorizmus elleni hadjárat körüli hazugságokat.

Az írásműből világosan kiolvasható, hogy Palast nem sokra becsüli az Amerikai Egyesült Államok volt elnökének, George W. Bush politikáját. Vádolja azzal, hogy (személyesen vagy megbízottjai útján) az olajpiacokon végrehajtott üzleti tevékenységét összekapcsolta Irak megtámadásával. Bush bűnéül sorolja fel azt is, hogy mint a texasi olajtársaságok egyik vezetője, szaúd-arábiai üzletei során támogatta Oszama bin Ladent, az al-Kaida vezetőjét és üzleti célkitűzéseinek központi eleme az olaj árának folyamatos növelése (emelése) volt.

Vizsgáljuk meg kissé részletesebben G. Palast Bush elnökkel kapcsolatos véleményének indokait. 1996 májusában a párizsi Hotel Royal Monceau-ban

⁴⁴ Uo. 296. oldal

⁴⁵ Uo. 323. oldal

⁴⁶ Uo. 344. oldal

⁴⁷ Greg Palast: *A felfegyverzett diliház. Titkok és hazugságok Bagdadtól New Orleansig.* Park Könyvkiadó, Budapest, 2007.

találkozott a szaúdi milliárdosok egy csoportjával, köztük egy „angyali beruházóval”, aki megmentette George W. Bush olajvállalkozását.⁴⁸ A találkozón részt vett Turki al-Fejszal herceg, a szaúdi hírszerzés főnöke, egy fegyverkereskedő és az iszlám jótékonyaságok egyik pénzügyi korifeusa, akinek a pénze utat talált az al-Kaidához. A találkozón – a francia hírszerzés forrása szerint – az Oszama bin Ladennek „ajándékozandó” védelmi pénzekről volt szó.

Ezt követően, 1996. augusztus 23-án Oszama angol nyelvű üzenetet küldött az Amerikai Egyesült Államoknak az al-Kaida weblapján: „... *Háborút hirdetünk a szent helyeinket elfoglaló Amerika ellen. Kiűzzük a hitetleneket az Arab-félszigetről...*”⁴⁹

A „szent helyek” Mekka és Medina, a föld pedig Szaúd-Arábia. Vagyis Oszama bin Laden felszólította az USA-t, hogy vonja ki katonai erőit Szaúd-Arábiából. [Az Amerikai Egyesült Államok stratégiaiilag fontos légi és haditengerészeti támaszpontokat tartott fenn Szaúd-Arábiában. – K. T.]

Bush elnök teljesítette az al-Kaida vezetőjének követelését és az amerikai csapatokat kivonták Arábiából. Bin Laden Amerika ellenes fellépésének alapját az képezte, hogy az amerikai katonai jelenlét veszélyeztette a világ legnagyobb olajtartalékát, amely a Perzsa-öböl államainak földjében rejtőzik. Az al-Kaida az 1980-as években amerikai segítséggel harcolt az Afganisztánt megszálló szovjet katonák ellen, és részt vett az oroszok kiűzésében, egyben megakadályozta azt, hogy a szovjetek Afganisztánon átvivő olajvezetékét építsenek a Kaszpi-tengeri olajkincs szállításához. Ezt a tervet a Szovjetunió felbomlása után Irán urai vették kezükbe és ezzel kivívták Oszama bin Laden dühét az iráni „sííta kutyák és lakajok” ellen, akik a Kőolaj-exportáló Országok Nemzetközi Szervezetének (OPEC) harmadik legnagyobb olajtartalékával rendelkeznek.⁵⁰

Palast megemlíti azt, hogy az 1980-as évtizedben, a CIA segítségével nagyszámú iszlámvallású mérnök és más szakember kapott beutazási vízumot a szaúd-arábiai USA nagykövetségen. Michael Springman, az amerikai külügyminisztérium beosztottja, aki vizsgálta ezeket a vízumkérelmeket, megállapította azt, miszerint mindez „...*egy arra irányuló erőfeszítés része volt, hogy Oszama bin Laden által toborzott önkénteseket terrorista-kiképzés céljából bejuttassák az Amerikai Egyesült Államokba*”. Ennek célja nem az USA-n belüli terrorakció szervezése volt, hanem annak megakadályozása, hogy a szovjet birodalom megszerezze az Afganisztánon átvivő olajvezetéseket.⁵¹

Később kiderült (a 2001. szeptemberi akció után), hogy ezek az iszlám szakemberek repülőgép vezetést is tanultak az Amerikai Egyesült Államokban. A Hotel Royal Monceau-ban tartott találkozón résztvevő Turki herceg, a szaúd-arábiai hírszerzés volt főnöke, és más források szerint Oszamával együtt a tálib mozgalom megalapítója, 2005 szeptemberében átnyújtotta a Fehér Házban nagyköveti megbízólevelét és mindkét orcájára csókot kapott George Bush elnöktől.⁵² A tálib mozgalom megszervezéséről G. Palast a CIA olajszakértőjére, Robert Ebelre hivatkozik, aki tájékoztató anyagot állított össze a közép-ázsiai olajról és többek között azt írta: „... Az 1980-as években a szaúdi pénzen finanszírozott arab önkéntesek... wahabi iskolákat alapítottak... kampányt indítottak az iszlámnak Afganisztánban őshonos ága ellen... lerombolták a szúfik szent helyeit. A tálibok ennek a hosszú távú stratégiának a legfélelmetesebb termékei... Részai annak az

---

⁴⁸ Uo. 37. oldal

⁴⁹ Uo. 18. oldal

⁵⁰ Uo. 20. oldal

⁵¹ Uo. 36. oldal

⁵² Uo. 38. oldal

1992 utáni amerikai stratégiának is, amely meg akarta őrizni erőteljes befolyását a Kaszpi-tengertől a Perzsa-öbölíig terjedő olajvezet felett.”⁵³

Az Amerikai Egyesült Államok igyekezett megakadályozni, hogy az OPEC-ben Irán vegye át a vezetést Szaúd-Arábiától. Az Amerikai Egyesült Államok, Szaúd-Arábia és az al-Kaida vezetői abban az egyben egyetértettek: nem hagyhatják, hogy Irán uralja a Kazahsztántól a Tigris folyóig terjedő olajkifutást.⁵⁴

Az Afganisztán és Irak elleni amerikai katonai beavatkozás indoka, Palast szerint egyértelműen az olajpiac feletti USA ellenőrzés megtartása és a Szaúd-Arábia vezetése alatt álló OPEC olaj-kitermelési kvótáinak az Amerikai Egyesült Államok érdekeit figyelembe vevő szabályozása volt.

Egy, az Afganisztánon átvezető orosz, vagy iráni tulajdonban lévő olajvezetéken átáramló több millió tonna közép-ázsiai olaj veszélyeztette volna az OPEC által előírt kitermelési kvótákat és az olaj világpiacon az árát.

Az iraki olajkitermelés (1998-ban 108 millió tonna), és az iraki olajtartalékok (az OPEC második legnagyobbja) még súlyosabb veszélyt jelentett az Amerikai Egyesült Államok és az OPEC vezetőállama, Szaúd-Arábia számára.⁵⁵ Az olaj árának magas tartása az USA és Szaúd-Arábia bankjainak és üzleti vezető köreinek alapvető érdeke.

Az iraki támadó hadműveleteket követő évben, 2004-ben az öt olajóriás cég összesített profitja a 2002-es 34 milliárd dollárról, 2004-ben 81 milliárd dollárra emelkedett. Ám a tiszta haszonnak ez a szökőárja semmi volt ahhoz a 113 milliárd dolláros profithullámhoz képest, ami 2005-ben következett be: 13,6 milliárd a Conocónak, 14,1 milliárd dollár a Chevronnak és 36,1 milliárd az Exxonnak. Palast szerint ezekért a rekordbevételekért az ipar Tommy Franks tábornoknak, a Bagdadban harcoló csapatoknak, valamint a lázadóknak és az ő olajutánpótlást elvágó robbantgatásaiknak tartozott köszönettel. Ám mindenekfelett az OPEC-nek és a szaúdiaknak kellett megköszönniük, hogy visszatartották a kínálatot még akkor is, amikor az egész földgolyó visított fájdalmában az olaj hiánya miatt...⁵⁶

Az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusában ülő politikusokat érdekelte az, hogy mennyibe fog kerülni az állampolgároknak az iraki háború. Paul Wolfowitz védelmi miniszter-helyettes 2003. március 27-én hivatalosan kijelentette, hogy mindez „... sokba fog kerülni, de a pénznek nem feltétlenül kell az amerikaiak adóiból származnia”. A kérdésre, hogy honnan jönnek majd milliárdok, Wolfowitz azt válaszolta, hogy: „... Először is az iraki nép javaiból. Olyan országgal állunk szemben, amely képes finanszírozni saját újjáépítését, méghozzá elég rövid időn belül.”

Larry Lindsey, az elnök vezetőközgazdásza szerint az iraki háború 100 milliárd dollárba kerülhet. Paul Wolfowitz ezt úgy próbálta pozitív oldalra terelni, hogy az „... Irakból származó olaj-jövedelmek az elkövetkezendő két vagy három év alatt 50-100 milliárd dollárra rúghatnak”.⁵⁷ A külügyminisztérium olajszakértői szerint az iraki háború már 2006-ig több mint 250 milliárd dollárjába került az amerikai adófizetőknek.⁵⁸

---

⁵³ Uo. 38. oldal

⁵⁴ Uo. 39. oldal

⁵⁵ Uo. 20. oldal

⁵⁶ Uo. 103. oldal

⁵⁷ Uo. 69. oldal

⁵⁸ Uo. 70. oldal

Az adófizetők gondja, természetesen nem érdekelte sem az OPEC-et, sem az amerikai olajvállalatok vezetőit, köztük az elnök, G. Bush családját sem, akik óriási hasznot vágtak zsebre az olaj világszerte emelkedéséből.

Az OPEC és az amerikai olajvállalatok vezetői a világ olajkészleteinek folyamatos kimerülésére hivatkozva emelik az olaj árát. G. Palast határozottan cáfolja az olajtartalékok fogyását. Könyvében leírja azt, hogy a világ olajtartalékainak kimerüléséről szóló elméletet M. King Hubbert geológus egy kutatási eredményeket feldolgozó disszertációban írta le 1956-ban, amelyre azóta is gyakran hivatkoznak a közgazdászok.

Hubbert azt írta, hogy: „... Számításaink szerint a világ első, potenciális nyersolaj tartalékai nem haladják meg az 1250 milliárd hordónyt”.⁵⁹ Ez az olajtartalék elfogy 2006 végéig.

Greg Palast arra hivatkozik, hogy Hubbertnek ez az elmélete hamis. „... A világon pillanatnyilag [2006-ban – K. T.] 1189 ezermilliárd hordónyi azonnal kitermelhető olajtartalék van, és ebben nem szerepel a két legnagyobb, eddig még feltáratlan tartalék, amely könnyedén megduplázhatja a mennyiségét. (Az egyik ilyen feltáratlan hely Irakban van...)”.⁶⁰

A másik feltáratlan tartalékot a nehézolaj képezi, amely a kátrányhomok és a kátrányolaj formájában található a földszin alatt. Guy Caruso, hajdani CIA-olajszakértő, majd energiaügyi minisztériumi tájékoztatási főnök 2005 júniusában Kuala Lumpurban (Malajzia) számos olajszakértőnek bemutatott két grafikont, amelyek szerint Kanadában van a világ kátrányhomok olajának 80%-a, Venezuelában pedig 1,36 ezermilliárd hordónyi olaj szupernehéz kátrányolaj formájában.⁶¹ Caruso kijelentette azt is, hogy ha az olaj ára tartósan a hordónkénti 28 dollár fölé emelkedik, akkor kifizetődővé válik a venezuelai olaj kitermelése.⁶² [2011–12-ben az olaj ára tartósan 100 dollár fölött volt – K. T.]

* * *

A tanulmány szerzője, aki a hadtudomány koronkénti fejlődését és azon belül a gerilla-hadviselést tekinti immár több mint 40 éve kutatási fő témájának, nagyon sokat profitált a négy neves szerző műveinek gondos tanulmányozásából. Ez elsősorban abból a tényből ered, hogy a hadtudomány magyar kutatói és oktatói nem rendelkeznek olyan lehetőségekkel és kapcsolatokkal, mint amelyek az amerikai és brit szakértők rendelkezésére állnak.

A szerző az említett forrásokból külön figyelmet fordított azokra az információkra, amelyek a *terrorizmus elleni háború* politikai és gazdasági indítékait érintik. A szakirodalom elemző feldolgozásából levont következtetéseivel kívánja azt igazolni, hogy sem Afganisztánban, sem Irakban nem elsősorban a terrorizmus ellen folyik (folyt) a háború, hanem a térségben található olajtartalékok feletti uralomért és az olaj világszerte emelkedéséért, valamint a külföldi katonai megszállás ellen hazájuk függetlenségét védő felkelő és gerilla erők ellen. Az Amerikai Egyesült Államok több mint kétszeresét használja fel a honi területen kitermelt kőolajnak és ezért törekszik a többi országban kitermelt kőolaj feletti ellenőrzésre és uralomra.

---

⁵⁹ Uo. 125. oldal

⁶⁰ Uo. 126. oldal

⁶¹ Uo. 205. oldal

⁶² Uo. 206. oldal

A 2001. szeptember 11-én végrehajtott támadás a New York-i World Trade Center ikertornyai és a washingtoni Pentagon épülete ellen megdöbbentette az Amerikai Egyesült Államok lakosságát és az USA-val szövetséges és baráti országok jó érzésű állampolgárainak túlnyomó többségét. A halálos áldozatok nagy száma (közel 3000 fő) és az okozott hatalmas anyagi kár az Amerikai Egyesült Államok politikai és katonai vezetőit a támadásért felelősök elleni megtorlásra készítette.

George Bush, az USA 43. elnöke másnap meghirdette a „terrorizmus elleni háborút”, amelyhez az Észak-atlanti Szerződés előírása (5. cikk) alapján – a NATO Észak-atlanti Tanács döntésének megfelelően – az összes NATO-tagállam csatlakozott.

Bush elnök a támadás megszervezőjének és elkövetőjének – hírszerzési adatokra hivatkozva – az al-Kaida terrorszervezetet és annak vezetőjét, Oszama bin Ladent jelölte meg, és utasította a védelmi minisztériumot és a CIA-t az al-Kaida és Oszama bin Laden felkutatására és megbüntetésére.

*

A korábbi hírszerzői jelentések szerint az al-Kaida vezetői és fő bázisai Afganisztánban települtek.

A CIA első fegyveres csoportjai 2001. szeptember utolsó napjaiban, az amerikai különleges műveleti erők (Special Operation Forces) alegységei pedig október 13-án érkeztek meg Afganisztán fővárosa, Kabul repülőterére. Az amerikai erőket rövid időn belül követték az USA szövetségesei és NATO-tagállamok kijelölt katonai erői. Ezen erők legfontosabb feladata az al-Kaida bázisainak és vezetőinek felderítése és megsemmisítése, továbbá az afgán baráti erőkkel szükséges kapcsolatok felvétele és az együttműködés megszervezése volt.

A Bush elnök által kihirdetett „terrorizmus elleni háború” elméletét számos bíráló érte. Közülük kiemelkedő Michael Howard brit szakértő véleménye, amely szerint a háborúban katonák harcolnak, akiket hősként tisztelnek az állampolgárok, ezt a tiszteletet azonban a terroristák nem érdemlik meg. Tehát nem háború folyik ellenük.⁴

Az Amerikai Egyesült Államok politikai vezetői a „terrorizmus elleni háború” ürügyén olyan ellenőrzési és nyilvántartási rendszert léptettek érvénybe, amely a világ bármely országának állampolgárát érintheti. 2002 nyarán létrehozták a belbiztonsági minisztériumot, amelyik az FBI-jal együtt nyilvántartják mindazokat, akik az Amerikai Egyesült Államokban tartózkodnak, vagy oda beutazni akarnak. A minisztérium által megbízott cég, a Choice Point birtokában 16 milliárd dosszié volt „minden élő és holt amerikaiáról”. Az FBI a cégnek adott megbízást, hogy Mexikó, Argentína, Brazília, Honduras és Venezuela állampolgáraitól szerezzen meg minden állami nyilvántartást.

Az al-Kaida bázisainak (vezetési pontok, raktárak, kiképzési létesítmények) felderítését az USA és brit különleges műveleti erők, a pilótánélküli felderítő repülőgépek (Predator, Global Hawk stb.) és a felderítő műholdak bevetésével végezték. Megállapították, hogy az al-Kaida fő bázisát a pakisztáni határ közelében lévő Tora Bora barlangrendszerben építették ki. 2001 decemberében megkezdték az USA hadászati légierő gépei (B-2, B-52) a barlangrendszer bombázását. A szokásos légibombák tömeges bevetése mellett, alkalmaztak egy speciális, JDAM⁵

⁴ Michael Howard: Mistake to declare this a „War”. RUSI Journal, London, 2001.

⁵ JDAM – Joint Direct Attack Munition (Egységes Közvetlen Támadó Lőszer)

elnevezésű bombát is, amely alkalmas volt a földalatti raktárak és bunkerok megsemmisítésére.

Az afgán baráti erők közé tartoztak az Északi Szövetségbe tömörült, tálib-ellenes törzsek, amelyek vezetőinek egy része korábban szovjet kiképzésben részesült és szovjet fegyverekkel rendelkeztek.⁶ Az USA-parancsnokság alatt álló szövetséges (ausztrál, dán, francia, norvég, német, újzélandi és más) katonai erők – az „Északi Szövetség” afgán csapataival együtt – több támadó műveletet hajtottak végre 2002–2003-ban az akkor még „terroristáknak” nevezett és feltételezett al-Kaida csoportok ellen. A műveletek során kiderült, hogy Oszama bin Laden és az al-Kaida csoportok zöme már a bombázások előtt elhagyta Afganisztánt és a harcot a tálib és az ópiumtermelésben érdekelt hadurak alá tartozó gerillaosztagok ellen kell folytatni.

Ezek az afgán gerillaosztagok kitűnően ismerik az ország időjárási és terepviszonyait, könnyen elrejtőznek a békés lakosság tömegeiben és csak a gerillaakciók idejére kerülnek összevonásra. Akcióik zömét az aknákkal és más robbanóeszközökkel végrehajtott meglepő csapdák telepítése és az öngyilkos merényletek képezik, de gyakoriak a menetoszlopok elleni gyalogsági és páncéltörő (például RPG–7) fegyverekkel végrehajtott lesállítások és rajtaütések végrehajtása, valamint a szövetséges csapatokkal együttműködő afgánok kivégzése.

A szövetséges katonák szállító és harci légi járművei ellen gyakran alkalmazzák a – korábban USA és más állami támogatástól származó Stinger, Blowpipe, Redeye és Javelin, valamint a szovjetektől zsákmányolt Iglá és Sztrela – kézi légvédelmi rakétákat.

A gerilla-hadviselést folytató afgán erők elleni harc várhatóan hosszú idejű lesz, mivel a bonyolult terepviszonyok, a szélsőséges időjárás és a zömében ellenséges lakosság gátolja a szövetséges katonai műveletek sikereit. A helyi nyelvjárások, kulturális és vallási tradíciók hiányos ismerete is hátráltatja a sikert. A „barátinak” nevezhető afgán hadurak és törzsek vezetői is érdekeltőbbek az ópiumtermesztésben és eladásban, mint a nehéz és áldozatokkal járó gerillaellenes műveletekben.

A szövetséges katonai erők veszteségei 2013. márciusig 3274 fő halott⁷ és több mint 19 ezer sebesült. A Magyar Honvédség vesztesége hét halott és néhány sebesült.

*

Az Irak területén folyó háború is számos megfontolásra érdemes tapasztalattal járul hozzá a gerilla-hadviseléshez.

Az USA elnökének parancsára 2003. március 20-án megindított hadművelet, amely az Irak Szabadság Hadművelet (Operation Iraqi Freedom) néven, az állítólagos tömegpusztító fegyverekkel rendelkező Szaddam Husszein rendszerének megdöntését és Irak demokratikus állammá történő alakítását tűzte ki célul, 26 nap alatt (április 14-én Tikrit elfoglalásával) ért véget. Bush elnök május 1-jén lelkesen jelentette be a győzelmet.

A győzelem azonban még nem jelentette a harcok végét. A kezdeti hadműveletet végrehajtó USA és brit erők csak 157 halott és 495 sebesült veszteséget szenvedtek el a 26 nap alatt. A stabilizációs műveletek ennél sokkalta

⁶ Afganisztánt 1980 és 1988 között szovjet csapatok szállták meg és jelentős veszteségekkel járó harcot folytattak az USA által támogatott kormányellenes erőkkel

⁷ <http://icasualties.org/oef/> (Letöltés ideje 2013. április 1.)

nagyobb veszteségekkel jártak. A szövetséges csapatok 2011. november 20-áig 4 853 halottat és több mint 32 ezer sebesültet vesztek el Irakban. A Magyar Honvédség vesztesége egy halott.

A Szaddam-rendszer katonai erővel történt szétverését követően megkezdődött a szövetséges haderők és az iraki fegyveres ellenállók (felkelők) között egy aszimmetrikus küzdelem, amelynek fő ellenséges magját a gerillacsoportok adják.

Feltételezhető az is, hogy a gerillacsoportokhoz csatlakoztak Szaddam Husszein elit hadosztályainak, a Köztársasági Gárdának (amivel az USA és a brit erők a kezdeti hadműveletekben nem találkoztak) civilbe öltözött katonái is. Legalábbis erre utalnak a különböző gerillaakciók szervezett és hatásos előkészítése és végrehajtása, a gerillacsoportok gyors helyzetváltoztatása.

Az Irakot megszálló szövetségesek elkövetek egy nagyon komoly hibát, ami növelte az ellenállók erejét. John Keegan brit hadtörténész írta Az iraki háború című könyvében „... A megszállók egyik első teendőjükként kiadták az iraki hadsereget feloszlató rendeletet és a csatateren elfogottakat hazaengedték, ahová bajtársaik legtöbbször addigra már saját kezdeményezésére megtért. A győztesek kizárólag kétfajta irakit igyekeztek őrizetbe venni: a rezsim vezetőit és az emberi jogok megsértőit. Visszatekintve már megállapítható, hogy a hadsereg feloszlása súlyos hiba volt, egy abból a nem kevésből, amelyet az amerikai átmeneti kormányzat közvetlenül a Szaddam-rezsim összeomlása után elkövetett. Több százezer fiatal férfit zúdítottak egyszerre a munkanélküliek piacára.”⁸ Ehhez hozzátehetjük, hogy ezek a fiatal férfiak képezték rövid időn belül az iraki felkelők és gerillacsoportok személyi állományának zömét.

A győzelem tudatával eltelt amerikai, brit és más szövetséges katonák kénytelenek voltak elfogadni az új helyzetet és felvenni a harcot a korábbinál gyökeresen eltérő módszerrel és eszközökkel operáló ellenséggel.

*

Nagyon figyelemreméltó elemzés jelent meg a Military Balance 2005–2006. évi számában, az Afganisztánban és Irakban kialakult helyzetről és annak legfontosabb katonai problémáiról.⁷⁰ A következő fontos megállapítás olvasható a tanulmányban: „... A huszonegyedik század elejének konfliktus-környezete határozottan új korszakot jelent a hadviselésben: azonban nem azt a korszakot, amelyet a nyugati katonai tervezők vártak. A mindent átfogó felderítés és az információs uralom helyett, a nyugati katonai erők fokozatosan belekerülnek olyan átfogóan összetett (bonyolult) és véres hadjáratokba, amelyeket lakott területeken, irreguláris ellenség ellen kell megvívni, amely sebezhetetlen a hadügyi forradalom (RMA) számos fejlett technológiájával. A »hálózat-központú hadviselés« helyett, amelynek az alapját az érzékelőtől a tüzelő katonáig (eszköz) kiépített elektronikus hálózatok és a pontos (precíziós) célfelderítő rendszerek képezik, a fejlett modern katonai erők belegabalyodnak olyan helyzetekbe, ahol a »hálózatos hadviselést« az agilis és alkalmazkodásra képes emberi hálózatok (kapcsolatok) képezik. Ezzel az új konfliktus-környezettel találkozáva, számos nyugati katonai erőnél sok mindent át kell gondolni .”

⁸ John Keegan: Az iraki háború. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004. 316.old.

⁷⁰ Complex Irregular Warfare: The Face of Contemporary Conflict, The Military Balance 2005-2006. IISS. Oxford Press, London, 2005.

Az Afganisztánban és Irakban folyó katonai műveletek tapasztalatainak feldolgozása az összes érintett szövetséges számára kiemelt fontosságúvá vált az elmúlt néhány évben.

Az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderejénél felállítottak egy szervezetet, amelynek fő feladata a folyó katonai műveletek tapasztalatainak gyűjtése és hasznosítása (Center for Army Lessons Learned). A szervezet szakértői több hónapot töltöttek egy-egy hadszíntéren a katonai műveletek negatív és pozitív tapasztalatainak összegyűjtése, valamint a jelentések és javaslatok elkészítése céljából.

Az USA Nemzeti Hírszerző Tanácsa 2004 decemberében kiadta a jövő 15 évének értékelését tartalmazó elemzését, amely A globális jövő feltérképezése vagy előrejelzése (Mapping the Global Future) címet viseli. Az elemzés négy jövőképet vizsgál, amelyek a következő 15 évben kialakulhatnak: 1. A globalizáció ellentmondásai. 2. Felemelkedő hatalmak, a változó geopolitikai helyzet. 3. A kormányzás új kihívásai. 4. A mindent átható bizonytalanság.

Az első jövőképben azt vizsgálták, hogy Kína és India rohamos gazdasági fejlődése hogyan változtatná meg a globalizáció folyamatát, amely egyre inkább elvesztené a Nyugat-típusú arculatát. A második jövőkép szerint megmarad az Amerikai Egyesült Államok vezető szerepe a világ új és átfogó rendjének kialakításában. A harmadik jövőkép azt értékeli, hogy a radikális vallási jellegű politika milyen kihívást jelenthet a Nyugat értékrendje és az országai számára. A negyedik jövőkép a tömegpusztító fegyverek elterjedésének óriási veszélyeit és e veszélyek elhárítása érdekében hozandó szükséges biztonsági intézkedések következményeit vizsgálja.

Az elemzés kizárja az elkövetkező 15 évben a nagyhatalmak közötti totális háború lehetőségét, de az ázsiai hatalmak felemelkedése, a törékeny demokráciák kudarcai, a fejlett országok lakosságának elöregedése és a migrációs hullám növekedése, a radikális iszlám ideológiák, a tömegpusztító fegyverek elterjedése és a terroristák kezébe jutásának veszélye, az elszigetelt rendszerváltoztatások, a környezetváltozások hatása, továbbá az USA ellen nyíltan fellépő államok továbbra is konfliktusokat robbanthatnak ki, amelyekben növekszik a nem-reguláris katonai erők [vagyis a felkelő és gerillaerők – K. T.] szerepe.

A folyó katonai műveletek begyűjtött tapasztalatai és a hírszerzés előrejelzései mellett az Amerikai Egyesült Államok katonai vezetői fontosnak és szükségesnek tartják a védelmi minisztérium Négyéves Védelmi Felülvizsgálata (Quadrennial Defense Review) eredményeinek felhasználását is. A 2006. évi felülvizsgálat új doktrinális elvek kidolgozásának szükségességét hangsúlyozta. Olyan új elvekre van szükség, amelyek eltérőek a hadügyi forradalom (RMA) 90-es években kidolgozott hadászati és hadművelleti elveiről és az irreguláris hadviselésre való felkészülés fontosságát emelik ki, amelyben elsősorban nem állami szereplők és nem hagyományos módszerek vannak jelen.

Az afganisztáni és iraki katonai műveletek eddigi tapasztalatai arra utalnak, hogy a nagyméretű „terrorizmus elleni” műveletek e két országban gerillaellenes (felkelők elleni) hadműveletekbe nőttek át. Kiderült, hogy a helyi lakosság zöme nem fogadta lelkesedéssel és támogatással az Amerikai Egyesült Államok vezetésével bevetett külföldi, más vallású és kultúrájú, a nyelvüket nem értő katonákat és ellenük gerilla-hadviselést folytat.

A gerilla-hadviselés elleni (felkelők elleni) katonai műveletek más módszereket és eszközöket követelnek, mint a viszonylag kis létszámú terrorista csoportok (szervezetek) elleni küzdelem.

Az afganisztáni és iraki katonai műveletek legfontosabb tapasztalatainak értékelése után a szerző röviden szeretné bemutatni a gerilla-hadviseléssel kapcsolatos legfontosabb megállapításait, amelyeket négy évtizedes kutató munkájára hivatkozva terjeszt az olvasók elé.

Az emberiség történetében a legősibb, erőszakkal járó csoportos összeütközés a gerilla-hadviselés.⁷¹ A vadászterület megvédésétől vagy birtokbavételétől kezdve, az olajkutak, a mák és koka-ültetvények, vagy egyéb nemzeti, jogi, vallási és ideológiai értékek és érdekek védelmére az emberek, törzsek, népcsoportok, államok és vallások gyakran folytattak gerilla-hadviselést az elnyomó diktatúrák, vagy az idegen megszálló hatalmak ellen. Napjainkban, amikor öt ország elismert atomhatalom, több ország pedig atomfegyverrel rendelkezik, az ezek közötti reguláris fegyveres erőkkel vívott háború elkerülhetetlenül elvezetne az atomfegyverek bevetéséhez és az emberiség kipusztulásához. E veszélyt felismerve, a fegyveres konfliktusokat az egymással szembenálló felek közül sokan nem a reguláris erőkkel és módszerekkel, hanem az irreguláris és a gerilla-hadviselés erőivel és eszközeivel kívánják megoldani. Ezt a hadviselési módot elsősorban a gyengébb fél választja, mert a gerilla-hadviselésnek számos előnye van a reguláris katonai erőkkel vívott küzdelemben. A gerilla-erők kis csoportjai váratlan és gyors akciók után könnyen elrejtőznek az őket támogató lakosság soraiban, amíg a reguláris katonai erők rendszerint nem élvezik a polgári és paraszti erők támogatását.

A Földön napjainkban több tucat országban folyik gerillaharc a fennálló hatalom vagy a megszálló erők ellen. Az afganisztáni és iraki, az Amerikai Egyesült Államok vezette katonai műveletek mellett, számos ázsiai, afrikai és latin-amerikai országban folyik gerilla-hadviselés a hatalom megszerzése céljából. Emlékeztetőül elegendőnek látszik az indiai, fülöp-szigeteki, pakisztáni, nepáli, kongói, szudáni, szomáliai, nigériai, kolumbiai, perui és argentin gerillamozgalmakra hivatkozni, de nem lehet megfedkezni arról sem, hogy Európa több országában is léteznek még gerillaszervezetek, amelyek a politikai hatalom megszerzéséért küzdenek, mint például Észak-Írországban az IRA és PIRA, Olaszországban az új Vörös Brigádok, Spanyolországban az ETA, Oroszországban pedig a csecsen és dagesztáni felkelők.

A megszálló hatalmak és a hivatalban lévő kormányok (diktatúrák) gyakran nem fogadják el és használják a „gerilla” kifejezést és helyette a „lázadó”, „felkelő”, de a leggyakrabban a „terrorista” megnevezést használják.

Célszerű lenne, egyértelművé tenni ezt a fogalmi zavart. A napóleoni háborúk óta minden gerillamozgalom (és az ezzel azonos fogalom a partizánmozgalom) célja a politikai hatalom megszerzése az elnyomó kormány (diktatúra) megdöntése vagy a megszálló idegen katonai erők kiűzése útján. Ehhez a gerillamozgalom rendelkezik az ország lakosságának támogatásával. A „felkelő” kifejezés elfogadható a gerilla név szinonimájaként, ahogyan ma az USA-szakírók és a legfrissebb kézikönyvek használják az insurgency (felkelés) és a counterinsurgency (felkelés-elleni) kifejezéseket. A „terrorista” megnevezés azokra a személyekre és szervezetekre vonatkoztatható, akik és amelyek, a megfélemlítés és a pánikkeltés céljából hajtanak végre gyilkosságokat, robbantásokat, rabolnak bankot, térítenek el repülőgépet vagy hajót, ejtenek tűszokat. A terroristának nem célja a hatalom megszerzése.

---

⁷¹ A spanyol eredetű „gerilla” kifejezés mellett, néhány szerző használja a „kisháborús” (a német Kleinkrieg) kifejezést.

Ezzel párhuzamosan a valóságban tapasztalható, hogy a gerilla- (felkelő-) műveletek gyakran hasonlóak a terrorista akciókhoz, hiszen ezek során is emberek (katonák) halnak meg, objektumokat és járműveket robbantanak fel, rabolnak bankot, vagy túszoikat ejtenek. *A lényegi eltérés a terrorizmus és a gerilla- (felkelő-) hadviselés között azonban továbbra is megmarad: a politikai hatalomért folytatott küzdelem, amelyet a lakosság támogat.*

Gyakori felkelésekre és ezt követő gerillamozgalmak fegyveres akcióira kerülhet sor a jövő évtizedekben a világ víz- és élelmiszerkészleteinek rohamos csökkenése miatt. Az ENSZ és a Világbank felmérése szerint az élelmiszerárak durva növekedése várható az elkövetkező években és ez világszerte lázadásokat robbanthat ki.

Az ENSZ felmérése szerint jelenleg 800–850 millió ember éhezik a Földön, és ez a szám várhatóan növekszik.

A Haitin, Egyiptomban és Szudánban kitört éhséglázadás már halálos áldozatokat követelt, de más országokban (Indiában, Bangladesben, Nigériában, Eritreában, Szomáliában, Dzsibutiban és Kenyában) növekszik a feszültség. Búzából és rizsből sok országban minimálisak a készletek. Az ENSZ 82 országot figyelmeztetett 2008 áprilisában, hogy élelmiszerválság fenyegeti őket. Az ENSZ véleménye szerint korlátozni kell a biodízel üzemanyag élelmiszernövényekből való gyártását. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy északi szomszédjainknál, Szlovákiában néhány éve éhező tömegek raboltak ki élelmiszerüzleteket és raktárakat. Több más európai országban is jelentős a nyomorban élő, éhező emberek számára.

Lázadások, felkelések és ezeket követő gerillamozgalmak kialakulása várható azokban az európai országokban, amelyekben a rendszerváltozás óta nem sikerült a gazdaság stabilizálása, növekszik az államadósság és nő a munkanélküliség. Ez különösen kritikussá válhat azokban az országokban, ahol jelentős létszámú és nyomorban élő kisebbség található, amelyek szociális problémáit a hatalomért versengő politikai erők figyelmen kívül hagynak. Több közép- és kelet-európai országban az elmúlt években a cigányság (a roma nemzetiségűek) életfeltételei rendkívüli méretekben romlottak, amely elvezethet e népcsoport erőszakos fellépéséhez, és a helyzet további romlása esetén – esetleg külföldi támogatással – a gerillamozgalmak és fegyveres gerillaakciók kialakulásához.

Hasonló felkelésekre – majd gerillaakciók kialakulására – kerülhet sor azokban a nyugat-európai országokban, ahol többmillió muzulmán vagy más vallású bevándorló tömegek élnek (például Franciaország, Németország, Nagy-Britannia), amelyek egyrészt nem tudtak vagy nem akartak asszimilálódni, másrészt az idegengyűlölet és a gazdasági nyomor fenyegeti őket.

*

Magyarország helyzetét vizsgálva, igen nehéz valószínű jövőképet kialakítani a gerilla-hadviselés tekintetében. Várható, hogy hazánkra elsősorban az energia- és élelmiszer árak rohamos növekedése gyakorolja a legkedvezőtlenebb hatást. Különösen az energiaárak hatnak a gazdaság több területére is, amely a lakosságot érintő kedvezőtlen áremelkedések formájában jelentkezik. A kormány helyesen ismerte fel, hogy erőfeszítéseket kell tenni a rezsiköltségek csökkentése érdekében. Az országban jelenleg is igen jelentős a munkanélküliek és a szociális támogatásban részesülők száma, akiknek helyzete tovább romolhat. A nyomorban élők között megjelenhetnek szélsőséges nézeteket valló, kormányellenes radikális csoportok,

amelyek erőszakot alkalmazva kísérelhetik meg a jobb életfeltételekhez szükséges anyagok (elsősorban élelmiszerek, üzemanyagok és pénz) megszerzését. A csoportok fegyverekhez juthatnak a szomszédos válságterületekről, elsősorban a Balkánról, de nem zárható ki ukrán, orosz és más fegyverkereskedő hálózatok tevékenysége sem.

Az ország természeti viszonyai, elsősorban domborzata, nem alkalmas jelentős nagyságú gerillaerők bázisainak létrehozásához. Kisebb csoportok tevékenykedhetnek az Északi-középhegység erdős-hegyes körzeteiben kiépíthető bázisokon.⁷² Hazánkban elsősorban a városi gerillamozgalomnak lehet szerepe a gazdasági válság elmélyülése és a lakosság tömegeinek szélsőséges elnyomorodása esetén. Talán ennek előjelét láttuk a TV-székház 2006. évi ostrománál és a több utcai és sportpályai garázdálkodásnál. Az ország lakosságának többsége várhatóan nem támogatja a felkelő csoportokat.

*

A felkelő és gerillamozgalmak elleni katonai műveletek új elveinek és módszereinek kidolgozása már megkezdődött a fejlett nyugati országokban. Ehhez elsősorban az afganisztáni és iraki háború tapasztalatait használják fel. Kiderült, hogy az 1990-es években az USA-ban a hadügyi forradalom (RMA) keretében kidolgozott, az információs dominanciára, a gyors és pontos csapásmérésre és a hálózatos hadviselésre alapozott katonai hadművelleti és harcászati elvek és eljárások jelentős átdolgozása szükséges. Az új elvek és módszerek az összetett irreguláris és felkelés elleni hadviselés sikeres végrehajtását kívánják segíteni. Ezekben az új elvek és módszerek alapján folyó katonai műveletekben jelentős szerepe lesz a különleges művelleti katonai erőknek.

IRODALOMJEGYZÉK

HOWARD, Michael: Mistake to declare this a „War”, RUSI Journal, London, 2001. 6/01.

KEEGAN, John: Az iraki háború. Budapest, 2004. Európa Könyvkiadó

KISS Zoltán László: Magyarok a békefenntartásban. Budapest, 2011. Zrínyi Könyvkiadó

KŐSZEGVÁRI Tibor: Gerilla-hadviselés. Budapest, 2008. ZMNE, Tansegédlet,

KŐSZEGVÁRI Tibor: A hadtudomány fejlődése az ókortól a 21. századig. Budapest, 2008. ZMNE, Egyetemi jegyzet,

PALAST, Greg: Felfegyverzett diliház. Budapest, 2007. Park Könyvkiadó,

SUSKIND, Ron: A hűség ára. Budapest, 2004. Geopen Könyvkiadó

WOODWARD, Bob: A támadás terve. Budapest, 2004. Geopen Könyvkiadó

Magyar Nagylexikon 11. és 19. kötet. Budapest, 1999–2004. Magyar Nagylexikon Kiadó,

The Military Balance, 2003-2004 és 2006, The International Institute for Strategic Studies, London, 2003 és 2006.

MELLÉKLETEK

---

⁷² Az Északi-középhegységben való gerilla-tevékenységet, valamint a bázisok létrehozását elősegítheti a szlovák és ukrán hegyvonulatok közelsége és a menekülés ilyen irányú lehetősége.

1. Jelentősebb ellenálló fegyveres szervezetek Afganisztánban és Irakban (2001–2006)
2. Erőviszonyok az iraki háborúban (2003. március–április)
3. A világ vezető kőolajtermelő és felhasználó országai
4. A vezető olajvállalatok bevétele az iraki háború három évében (2003–2005)

**Jelentősebb ellenálló fegyveres szervezetek Afganisztánban és Irakban
(2001–2006)**

Megnevezés	Alapítás éve	Létszám	Tevékenység területe/módja
Afganisztán			
al-Kaida	1988	Több mint 1000 fő	Nemzetközi terrorizmus
Hizb-i Islami Gulbuddin	1977	n. a.	Afganisztán és Pakisztán/USA erők elleni
Taliban	1994	több ezer fő	Támadások, iszlám államalapítás
Irak			
Al-Faruk Brigades	2003	n. a.	Katonai akciók
Al-Mujahideen Brigades	2004	n. a.	USA megszállás ellen
Ansar al-Islam	2001	kb. 500 fő	Szövetséges megszállók ellen
Tanzim Qáidat al-Jihad	2004	n. a.	Az al-Kaida iraki szárnya, USA ellen
Badr Organisation	1982	10 000 fő	Kurdokkal emü, sííta ellenes
Iraki Hizbullah	2003	2–300 fő	USA ellenes
Al-Jaish al-Islami fi al-Iraq	2005	több ezer fő	Szövetséges erők ellenes
Jais Muhammed	2003	több mint 200 fő	USA és együttműködők ellenes
Jais al-Mahdi	2003	6–10 000 fő	Sííta védelmi, USA ellenes
Sadam Fedayeen	1995	30 000 fő	Baathista kat. szervezet, USA ellenes
Patriotic Union of Kurdistan (PUK)	1975	10 000 fő	Önálló kurd állam létrehozása, USA barát
Kurdish Democratic Party (KDP)	1946	15 000 fő	Az iraki kormány megdöntése, PUK ellenes

Forrás: The Military Balance 2003–2004 és 2006. The International Institute for Strategic Studies, London, 2003 és 2006.

**Erőviszonyok az iraki háborúban
(2003. március–április)**

MEGNEVEZÉS	USA	Brit	Lengyel és Ausztrál	Szövetség es összesen	Iraki	Erőviszonyok
Létszám	193 000	40 000	kb. 600	233 600	kb. 400 000	1:1,7
Hadosztály	4,5 ¹	1	-	5,5	17 ²	1:3
Dandár, harccsoport, önálló ezred	3	3	-	6	-	6:0
Önálló zászlóalj és század	-	-	2	2	-	2:0
Harckocsi	kb. 800	kb. 150	-	kb. 950	kb. 2600	1:2,7
PSZH	kb. 2000	kb. 25	-	kb. 2025	kb. 3000	1:1,5
Tüzér löveg és sv.	kb. 1200	kb. 200	-	kb. 1400	kb. 2300	1:1,6
Repülőgép	kb. 1200	kb. 20	-	kb. 1220	kb. 310	4:1
Harci helikopter	kb. 450	kb. 30	-	kb. 480	-	480:0
Hadihajó	84	21	3	108	11	9,8:1
Repülőgép-hordozó	6	1	-	7	-	7:0

Forrás: The Military Balance 2003–2004 és J. Keegan: Az iraki háború című könyve

¹ Az USA 82. Idt. és a 101. légiroham hadosztályoknak csak két dandára került bevetésre.

² A hadosztályok közül csak a hat Köztársasági Gárda hadosztály volt teljes értékű.

A világ vezető kőolaj-kitermelő és -felhasználó országai

Ország	Termelés (mill. t.)		Felhasználás (1998)	Tartalékok
	1998	2002		
Szaúd-Arábia	404,1	380,7	n. a.	36 milliárd tonna
USA	402,0	290,1	841,6	
Oroszország	303,9	369,5	147,7	
Mexikó	169,3	158,4	n. a.	
Kína	160,0	168,7	140,2	
Venezuela	159,3	n. a.	n. a.	1,36 ezermilliárd hordó kátrányolaj
Norvégia	158,9	149,2	n. a.	
Nagy-Britannia	138,9	n. a.	n. a.	
Kanada	126,3	n. a.	n. a.	A világ kátrányhomok olajának 80%-a
Egyesült Arab Emirátusok	109,5	n. a.	n. a.	
Irak	108,2	n. a.	n. a.	13 milliárd tonna
Irán	108,1	171,8	n. a.	13,6 milliárd tonna
Nigéria	104,5	n. a.	n. a.	
Kuvait	91,9	n. a.	n. a.	
Líbia	66,9	n. a.	n. a.	
Japán	n. a.	n. a.	259,8	

Forrás: Magyar Nagylexikon 10., 11. és 19. kötet; és Greg Palast: Felfegyverzett diliház című könyve.

**A vezető olajvállalatok bevétele az iraki háború három évében
(2003–2005)**

Megnevezés	Bevétel			
	2002	2004	2005*	
EXXON	} 34 milliárd dollár	} 81 milliárd dollár	36,1 milliárd dollár	
MOBIL OIL			} 49,2 milliárd dollár	
TEXACO				
CHEVRON				14,1 milliárd dollár
CONOCO				13,6 milliárd dollár

Forrás: Greg Palast: Felfegyverzett diliház című könyv

Az olaj ára 1996-ban: 10 dollár hordónként volt.

Az olaj ára 2010-től: 100 dollár felett.

* Az öt vállalat összbevétele 113 milliárd dollár volt.